

HYE

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ CM/REC(2019)11 ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆԸ՝ ԱՆՂԱՍ ԴԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍԱՌԻՄ ԱՌԱՅ ՈՐԵԿՅՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻՑ ԱՆՁԱՏՎԱԾ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

www.coe.int

Եվրոպայի խորհուրդն առաջատարն է մայրցամաքում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 46 պետություններ, այդ թվում՝ Եվրոպական միության բոլոր անդամ պետությունները: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պաշտպանությանը միտված միջազգային պայմանագրի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է կոնվենցիայի իրագործումը անդամ պետություններում:

**ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ CM/REC(2019)ՈՍ
ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆԸ՝ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ
ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ
ԱՌԱՆՑ ՈՐԵԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻՑ ԱՆՋԱՏՎԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ**

*(Ընդունվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2019 թվականի դեկտեմբերի 11-ին
Նախարարների տեղակալների 1363-րդ նիստում)*

Եվրոպայի խորհուրդ

Լուսանկարը
© **Shutterstock**

Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe.int

Տպագրվել է.
© Council of Europe, 2024

Նախարարների կոմիտեի CM/Rec(2019)11 հանձնարարականը՝ անդամ պետություններին	
միգրացիայի համատեքստում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների արդյունավետ խնամակալության մասին	4
CM/Rec(2019)11 հանձնարարականի Հավելված	9
I. Նպատակը և շրջանակը	10
II. Սահմանումներ	11
III. Խնամակալության արդյունավետ համակարգի առաջնորդող սկզբունքներ	13
Սկզբունք 1՝ Միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանություն՝ խնամակալության միջոցով	13
Սկզբունք 2՝ Խնամակալության կառուցակարգերը և միջոցները	14
Սկզբունք 3՝ Խնամակալների նշանակում՝ առանց անհարկի ուշացման	14
Սկզբունք 4՝ Խնամակալների իրավական պարտավորությունները և խնդիրները	14
Սկզբունք 5՝ Տեղեկատվություն, արդարադատության և իրավական պաշտպանության միջոցների մատչելիություն, ներառյալ՝ երեխաների համար գանգատների բարենպաստ ընթացակարգեր	14
Սկզբունք 6՝ Ինստիտուցիոնալ միջոցառումներ	15
Սկզբունք 7՝ Ռեսուրսներ, կադրերի հավաքագրում, որակավորում և վերապատրաստում	15
Սկզբունք 8՝ Համագործակցություն և համակարգում ներպետական մակարդակով	15
Սկզբունք 9՝ Միջզգային համագործակցություն	16
IV. Արդյունավետ խնամակալության համակարգի ուղեցույցների ներդրում	16
Սկզբունք 1՝ Միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանություն՝ խնամակալության միջոցով	16
Սկզբունք 2՝ Խնամակալության ընթացակարգերը և միջոցները	17
Սկզբունք 3՝ Խնամակալների նշանակում՝ առանց անհարկի ուշացման	19
Սկզբունք 4՝ Խնամակալների իրավական պարտավորությունները և խնդիրները	21
Սկզբունք 5՝ Տեղեկատվություն, արդարադատության և իրավական պաշտպանության միջոցների մատչելիություն, ներառյալ՝ երեխաների համար գանգատների բարենպաստ ընթացակարգեր	24
Սկզբունք 6՝ Ինստիտուցիոնալ միջոցառումներ	26
Սկզբունք 7՝ Ռեսուրսներ, կադրերի հավաքագրում, որակավորում և վերապատրաստում	29
Սկզբունք 8՝ Համագործակցություն և համակարգում ներպետական մակարդակով	30
Սկզբունք 9՝ Միջզգային համագործակցություն	32

**ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՇՄ/REC(2019)ՈՒ
ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆԸ՝ ԱՆԴԱՄ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ
ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ ԱՌԱՆՑ
ՈՒՂԵԿՑՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻՑ
ԱՆՋԱՏՎԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ**

(Ընդունվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2019 թվականի դեկտեմբերի 11-ին Նախարարների տեղակալների 1363-րդ նիստում)

Նախարարների կոմիտեն, Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 15.բ հոդվածի պայմանների հիման վրա՝

Նկատի ունենալով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է հասնել իր անդամների միջև ավելի մեծ միասնության, այդ թվում՝ մարդու իրավունքների ոլորտում խթանելով համընդհանուր չափանիշները և համագործակցությունը.

Վերահաստատելով բոլոր մարդկանց հավասար արժանապատվության սկզբունքը և ընդգծելով պետության իրավազրույթության ներքո գտնվող բոլոր երեխաների մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների լիարժեք իրականացման, հարգման, պաշտպանության և խթանման երաշխավորման կարևորությունը՝ առանց որևէ հիմքով խտրականության.

Հաշվի առնելով միջազգային իրավական փաստաթղթերով, մասնավորապես՝ «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայով (1989թ.) և դրա կամընտիր արձանագրություններով, «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» Միավորված ազգերի կազմակերպության կոնվենցիան լրացնող «Մարդկանց, հատկապես կանանց ու երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին» ՄԱԿ-ի արձանագրությամբ (2000թ.), «Հաշմանդամություն ու-

Նեցող անձանց իրավունքների մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայով (2006թ.), «Անչափահասների պաշտպանության նկատմամբ իրավասու մարմինների լիազորությունների և կիրառվող իրավունքի մասին» կոնվենցիայով (1961թ.), «Երեխաների պաշտպանության և օտարերկրյա որդեգրման բնագավառում համագործակցության մասին» կոնվենցիայով (1993թ.) և «Փախստական երեխաների և բնակության երկրից տեղահանված այլ երեխաների նկատմամբ այն կիրառելու մասին» համապատասխան հանձնարարականով (1994 թ.), «Շտոդական պարտականությունների և երեխայի պաշտպանությանն ուղղված միջոցների առնչությամբ իրավասության, կիրառելի իրավունքի, ճանաչման, իրականացման և համագործակցության մասին» կոնվենցիայով (1996թ.), ինչպես նաև փախստականների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց վերաբերյալ Միավորված ազգերի կազմակերպության այլ փաստաթղթերով երեխաների հանդեպ պետությունների ստանձնած պարտավորությունները և հանձնառությունները.

Հաշվի առնելով համապատասխան եվրոպական իրավական փաստաթղթերում ամրագրված իրավունքները և պետությունների ստանձնած պարտավորություններն ու հանձնառությունները, այդ թվում՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի (ETS No. 5) և դրան կից արձանագրությունների, Եվրոպական սոցիալական խարտիայի (ETS No. 35 և դրա վերանայված տարբերակը՝ ETS No. 163), «Անձնական տվյալների ավտոմատացված մշակման առնչությամբ ֆիզիկական անձանց պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի (ETS No. 108) և դրա արձանագրության (CETS No. 223), «Խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (ETS No. 126), «Երեխաների իրավունքների իրականացման մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (ETS No. 160), «Մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ պայքարի մասին Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիայի» (CETS No. 197), «Սեռական շահագործումից և սեռական բռնությունից երեխաների պաշտպանության մասին» Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիայի (CETS No. 201) և «Կա-

Նաև նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիայի (CETS No. 210) հիման վրա.

Վկայակոչելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վերաբերելի Նախադեպային իրավունքը և հաշվի առնելով այս ոլորտում Նախարարների կոմիտեի և Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի համապատասխան հանձնարարականները, բանաձևերն ու հայտարարությունները, ինչպես նաև միջազգային մշտադիտարկման մարմինների և հանձնաժողովների համապատասխան առաջարկությունները.

Լինելով խորապես մտահոգված, որ միգրացիայի համատեքստում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներն առավել խոցելի են և, որպես այդպիսին, կանգնած են իրենց հիմնարար իրավունքների և ազատությունների ոտնահարման մեծ ռիսկի առջև, մասնավորապես՝ կյանքի, գոյատևման և զարգացման իրավունքի, խտրականությունից զերծ լինելու իրավունքի, անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունքի, քաղաքացիություն ձեռք բերելու իրավունքի, ապաստան հայցելու իրավունքի, առողջապահության ամենաբարձր հասանելի չափանիշների և առողջապահական ծառայություններից օգտվելու իրավունքի, կրթության իրավունքի, բնակարանի իրավունքի, արդարադատության մատչելիության և բռնության բոլոր ձևերից պաշտպանված լինելու իրավունքի.

Գիտակցելով, որ երեխաները ստիպված են լինում լքել իրենց տունը և/կամ գաղթել՝ ուղեկցությամբ, առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված, տարբեր պատճառներով, ինչպիսիք են՝ հակամարտությունը կամ վատ վերաբերմունքի և հետապնդման այլ ձևերը, բռնությունը, ընտանիքի վերամիավորումը, միջավայրի փոփոխությունները, որոնք ազդում են նրանց կյանքի և կենսապայմանների վրա, կամ ավելի լավ տնտեսական, սոցիալական կամ մշակութային պայմանների որոնման համար.

Ընդունելով, որ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից

անջատված երեխաներն իրավատեր են, և որ բոլոր երեխաներին պետք է երաշխավորվեն պաշտպանության, ընդունելության և խնամքի հավասար չափանիշներ.

Գիտակցելով, որ անհրաժեշտ է ձեռնարկել բաց կացարաններում համապարփակ և երեխաների կարիքներին միտված միջոցներ՝ ապահովելու միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների պաշտպանությունն ու աջակցությունը՝ արդյունավետորեն կանխելու անտեսումը, սեռական շահագործման նպատակով թրաֆիքինգը կամ շահագործման այլ ձևերը, հանցավոր գործունեության մեջ ներգրավվածությունը, հարկադիր աշխատանքը, օրգանների հեռացումը, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությունը, ազատությունից ապօրինի կամ կամայական զրկումը, խոշտանգումը, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը, ներգրավվածությունը գինված հակամարտություններին, երեխաների և հարկադիր ամուսնությունը և բռնության այլ վնասակար դրսևորումները կամ ձևերը, ներառյալ՝ գենդերային հիմքով բռնությունը.

Գիտակցելով լրացուցիչ պաշտպանության և աջակցության միջոցների անհրաժեշտությունն այն դեպքերում, երբ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաները, մասնավորապես՝ հաշմանդամություն ունեցող կամ բռնության, վերաթրաֆիքինգի կամ վերազոհականացման վտանգի կամ խոցելի ցանկացած այլ իրավիճակում հայտնված երեխաները, գտնվում են առավել խոցելի իրավիճակում.

Հաշվի առնելով, որ երեխաներին վերաբերող բոլոր գործողություններում առաջնահերթություն պետք է տրվի երեխայի լավագույն շահերին, անկախ նրանից՝ դրանք ձեռնարկվում են սոցիալական ապահովության պետական, թե մասնավոր հաստատությունների, դատարանների, վարչական կամ օրենսդիր մարմինների կողմից, և դա պետք է իրականացվի նրանց կյանքի բոլոր բնագավառներում՝ անկախ որևէ հանգամանքից.

Նկատի ունենալով, որ պետությունները պետք է գիտակցեն երեխա-

ների իրավունքը՝ ազատորեն արտահայտելու իրենց տեսակետներն իրենց առնչվող բոլոր հարցերում, և որ նրանց տեսակետներին տրվի նրանց տարիքին և հասունության մակարդակին համապատասխան անհրաժեշտ կշիռ և, որ պետությունները պարտավոր են ապահովել այդ իրավունքի հարգումը:

Չամոզված լինելով, որ խնամակալության արդյունավետ համակարգը կարևոր երաշխիք է միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանության համար և, որ խնամակալները կարևոր դերակատարում ունեն երեխաների լավագույն շահերի պաշտպանության և այդ երեխաների կողմից իրենց իրավունքների իրացման գործում:

Չամոզված լինելով, որ խնամակալությունը կարևոր է՝ ապահովելու համար, որ կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումներ գտնելու պետական ջանքերը նախաձեռնվեն և իրականացվեն առանց հապաղման,

Չանձնարարում է անդամ պետությունների կառավարություններին:

- 1.** սահմանել միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության միջոցների համապարփակ և հետևողական շրջանակ, որը հաշվի կառնի անդամ պետություններում պարտավորությունների կազմակերպման ձևը:
- 2.** գնահատել իրենց օրենսդրությունը, քաղաքականությունը և գործելակերպը և, անհրաժեշտության դեպքում, միջոցներ ձեռնարկել և հատկացնել ռեսուրսներ՝ ապահովելու սույն հանձնարարականի իրականացման համար անհրաժեշտ բարեփոխումները:
- 3.** ապահովել, որ սույն հանձնարարականը թարգմանվի և հնարավորինս լայնորեն տարածվի բոլոր իրավասու ազգային մարմինների, համապատասխան մասնագետների և շահառուների, ներառյալ՝ միգրացիայում գտնվող առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հարցերով զբաղվողների և հասարակական կազմակերպությունների շրջանում:

4. Եվրոպայի խորհրդի հանձնաժողովի միջոցով ստեղծել համաեվրոպական մակարդակով փորձագետների հարթակ՝ խթանելու պետությունների կողմից սկզբունքների և ընդունված ուղեցույցների կիրառումը, որը կգործի նաև որպես փորձի և լավ գործելակերպի փոխանակման կանոնավոր ֆորում՝ նպատակ ունենալով աջակցել անդամ պետություններին՝ ամրապնդելու իրենց ներպետական խնամակալության համակարգերը և դյուրացնելու նրանց միջև միջսահմանային համագործակցությունը՝ հաշվի առնելով առկա ռեսուրսները.
5. Նախարարների կոմիտեում համապատասխան միջկառավարական հանձնաժողովի միջոցով ուսումնասիրել սույն հանձնարարականի կատարումը՝ դրա ընդունումից երեք տարի հետո և դրանից հետո՝ նույնպիսի պարբերականությամբ:

CM/Rec(2019)11 հանձնարարականի Հավելված

Առաջնորդող սկզբունքներ և կիրառելի ուղեցույցներ՝ միգրացիայի համատեքստում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների արդյունավետ խնամակալության համար

I. ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

1. Սույն առաջնորդող սկզբունքների և կիրառելի ուղեցույցների նպատակն է աջակցել պետություններին՝ ապահովելու, որ իրենց իրավագործության շրջանակներում գտնվող առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին, որպես առանց ուղեկցության երեխա ճանաչվելուց անմիջապես հետո, արդյունավետորեն տրամադրվի խնամակալություն, որպեսզի նրանց իրավունքները և լավագույն շահերը հավուր պատշաճի պաշտպանվեն և հաշվի առնվեն նրանց վերաբերող բոլոր գործընթացներում և որոշումներում՝ միջազգային և եվրոպական չափանիշներին համապատասխան:
2. Հաշվի առնելով այս ոլորտում միջազգային և եվրոպական իրավական փաստաթղթերը, ինչպես նաև համապատասխան ուղեցույցները և փորձառությունը, այս սկզբունքները և կիրառելի ուղեցույցները, մասնավորապես, միտված են.
 - ա աջակցելու պետություններին՝ արդյունավետ կատարելու իրենց պարտավորություններն ու պարտականությունները միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների նկատմամբ՝ առաջնորդելով բոլոր իրավասու շահառուների քաղաքականությունը, որոշումները և գործունեությունը.
 - բ ուղղորդել խնամակալության չափորոշիչներ մշակելիս և կիրառելիս, այդ թվում՝ մշակելով միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքները պաշտպանելու և նրանց լավագույն շահերի նկատմամբ հարգանք ապահովելու համար միասնական շրջանակ՝ հաշվի առնելով անդամ պետություններում պարտավորությունների կազմակերպման տարբեր ձևերը.
 - գ քաջալերել պետություններին՝ նպաստել խնամակալության

հետ կապված կայուն և խոստումնալից գործելակերպերի փոխանակմանը և խթանել այն՝ ապահովելու միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանությունը՝ միաժամանակ նրանց նկատմամբ կիրառվող միգրացիոն քաղաքականության ընթացքում ապահովելով իրավունքների վրա հիմնված մոտեցում:

3. Նշված առաջնորդող սկզբունքները և կիրառելի ուղեցույցները վերաբերում են միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության միջոցներին:
4. Սկզբունքները և միջոցները, հնարավորության սահմաններում, պետք է կիրառելի լինեն նաև այն երիտասարդների նկատմամբ, ովքեր խնամակալության կամ այլ միջոցներով շարունակական խնամքի և աջակցության կարիք ունեն անցումային ժամանակահատվածում՝ 18 տարին լրանալուց հետո կամ հատուկ իրավիճակներում, ինչպես սահմանված է ընդունող պետության օրենսդրությամբ:

II. ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

1. Սույն հանձնարարականի նպատակով.

- ա «երեխա»՝ 18 տարեկանը չլրացած ցանկացած անձ.
- բ «առանց ուղեկցության երեխա»՝ երեխա, որը բաժանվել է և՛ երկու ծնողից, և՛ այլ հարազատներից և որին չի խնամում որևէ չափահաս անձ, որն օրենքի կամ սովորույթի ուժով պատասխանատու է դրա համար.
- գ «ընտանիքից անջատված երեխա»՝ երեխա, որը բաժանվել է երկու ծնողից կամ նախկինում օրենքի կամ սովորույթի ուժով իր հիմնական խնամողից, բայց՝ ոչ անպայմանորեն այլ հարազատներից: Ուստի, սա կարող է ներառել ընտանիքի այլ չափա-

հաս անդամների խնամքի ներքո գտնվող երեխաներին.

- դ «խնամակալ»՝ անձ, որը նշանակված է կամ որին հանձնարարված է օժանդակել, աջակցել, և, օրենքով նախատեսված դեպքերում, ներկայացնել առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխաներին՝ նրանց առնչվող գործընթացներում: Երբ մարմինը կամ կազմակերպությունը նշանակվում է որպես խնամակալ երեխային օժանդակելու, աջակցելու և նրա իրավունակությունն իրականացնելու համար, վերջինս հանձնարարում է սույն ուղեցույցներում սահմանված խնամակալի պարտականությունների կատարումը որևէ ֆիզիկական անձի: Խնամակալը գործում է անկախ՝ երաշխավորելու երեխայի իրավունքները, լավագույն շահերը և բարեկեցությունը: Խնամակալը հանդես է գալիս որպես երեխայի և նրա նկատմամբ պատասխանատվություն կրող բոլոր շահառուների միջև կապող օղակ: Սույն գործառնական սահմանումը հաշվի է առնում, որ կիրառվող եզրույթը, ինչպես նաև խնամակալի գործառույթն ու նշանակման եղանակը, կարող են տարբերվել ըստ տարբեր պետությունների իրավակարգավորումների.
- ե «խնամակալության մարմին»՝ մարմին, որն իրականացնում է միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության կառավարման իր պարտականությունը, ներառյալ՝ գործերի վարումը և աջակցումը: Սույն եզրույթը հաշվի է առնում, որ գոյություն ունեն պետության կողմից «խնամակալությունը» սահմանելու և դրա կատարումը կազմակերպելու տարբեր ձևեր.
- ժ «կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծում»՝ համապարփակ, անվտանգ և կայուն լուծում, որը երաշխավորում է, որ երեխան կարող է զարգանալ մինչև չափահաս տարիքն այնպիսի միջավայրում, որը կբավարարի նրա կարիքները և կպաշտպանի նրա իրավունքները, ինչպես սահմանված է «Երեխայի իրավունքների մասին» Միավորված ազգերի կազ-

մակերպության կոնվենցիայով, և երեխային չի կանգնեցնի խտրականության, բռնության, հալածանքի կամ որևէ այլ լուրջ վնասի վտանգի առջև: Նման լուծումը ենթադրում է, որ լավագույն շահերը պետք է մանրակրկիտ սահմանվեն և երեխայի տեսակետը պետք է հաշվի առնվի՝ երկարատև լուծում մշակելիս և իրականացնելիս:

գ «Կենսունակության ծրագրեր»՝ ներդրված քաղաքականության գործիք, որը հասանելի է անդամ պետություններին՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների կարիքները բավարարելու և նրանց միգրացիայից բխող մարտահրավերներին դիմագրավելու համար, ինչպես սահմանված է առանց ուղեկցության միգրանտ անչափահասների կենսունակության ծրագրերի մասին Նախարարների կոմիտեի՝ անդամ պետություններին տրված CM/Rec(2007)9 հանձնարարականում: Կենսունակության ծրագրերը հիմնված են երեխայի և իրավասու մարմինների միջև սահմանափակ տևողությամբ համատեղ նախաձեռնության վրա: Կախված կոնկրետ նպատակներից՝ դրանք կարող են իրականացվել ընդունող երկրում, ծագման երկրում կամ երկուսում էլ:

III. ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

Սկզբունք 1՝ Միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանություն՝ խնամակալության միջոցով

Պետությունները պետք է գործարկեն խնամակալության արդյունավետ համակարգ, որը հաշվի կառնի միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հատուկ կարիքներն ու հանգամանքները՝ նրանց իրավունքները պաշտպանելու և առաջ մղելու և նրանց լավագույն շահերն ապահովելու համար:

Սկզբունք 2՝ Խնամակալության կառուցակարգերը և միջոցները

Պետությունները պետք է ընդունեն և իրականացնեն համապատասխան իրավական, քաղաքական, կարգավորող և/կամ վարչական կառուցակարգեր՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալությունն ապահովելու համար:

Սկզբունք 3՝ Խնամակալների նշանակում՝ առանց անհարկի ուշացման

Պետությունները պետք է ապահովեն, որ միգրացիայում առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխան ունենա առանց անհարկի ուշացման նշանակված խնամակալ՝ հաշվի առնելով երեխայի անհատական հատկանիշները, մինչև երեխայի չափահաս դառնալը նրան աջակցություն ցուցաբերելու համար, և որ 18 տարին լրանալուց հետո, անցումային ժամանակաշրջանում, ըստ անհրաժեշտության, հատուկ իրավիճակներում նրան հասանելի լինի խնամքն ու աջակցությունը՝ խնամակալության կամ այլ միջոցով:

Սկզբունք 4՝ Խնամակալների իրավական պարտավորությունները և խնդիրները

Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն իրավագործելու խնամակալներին՝ տեղեկացնել, օժանդակել, աջակցել և, օրենքով նախատեսված դեպքերում, ներկայացնել միգրացիայում գտնվող առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին՝ նրանց առնչվող գործընթացներում, պաշտպանել նրանց իրավունքները և լավագույն շահերը և կապող օղակ հանդիսանալ երեխայի և նրա համար պատասխանատու մարմինների, գործակալությունների և անհատների միջև: Պետությունները պետք է ապահովեն, որ խնամակալները վայելեն իրենց դերին համապատասխան անկախություն ու անաչառություն:

Սկզբունք 5՝ Տեղեկատվություն, արդարադատության և իրավական պաշտպանության միջոցների մատչելիություն, ներառյալ՝ երեխա-

Ների համար գանգատների բարենպաստ ընթացակարգեր

Պետությունները պետք է ապահովեն, որ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին տրամադրվի համապատասխան տեղեկատվություն և խորհրդատվություն և, որ նրանց հասանելի լինի գանգատների անկախ ընթացակարգ և իրավական միջոցներ՝ իրենց իրավունքները արդյունավետ իրացնելու կամ իրենց իրավունքների խախտումների դեպքում միջոցներ ձեռնարկելու համար:

Սկզբունք 6՝ Ինստիտուցիոնալ միջոցառումներ

Պետությունները պետք է ապահովեն իրավասու մարմնի կազմավորումը, որը պատասխանատու է միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության կառավարման համար՝ հաշվի առնելով անդամ պետություններում խնամակալության համար պարտավորությունների կազմակերպման ձևը:

Սկզբունք 7՝ Ռեսուրսներ, կադրերի հավաքագրում, որակավորում և վերապատրաստում

Պետությունները պետք է համապատասխան ռեսուրսներ հատկացնեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների արդյունավետ խնամակալության ապահովման համար, ներառյալ՝ երաշխավորելով, որ խնամակալները պատշաճ կերպով ստուգված են, հուսալի են և որակավորված և, որ նրանց աջակցում են իրենց պարտականությունների կատարման ողջ ընթացքում:

Սկզբունք 8՝ Համագործակցություն և համակարգում ներպետական մակարդակով

Պետությունները, իրենց ներքին համակարգերին համապատասխան, պետք է ընթացակարգեր ստեղծեն և միջոցներ ձեռնարկեն՝ ապահովելու արդյունավետ համագործակցություն և համակարգում միգրա-

ցիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների նկատմամբ պատասխանատվություն կրող մարդկանց և խնամակալի և/կամ խնամակալության մարմնի միջև:

Սկզբունք 9՝ Միջազգային համագործակցություն

Պետությունները պետք է արագ, կառուցողական և արդյունավետ կերպով ապահովեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հարցերով միջազգային համագործակցության ամենալայն շրջանակը, այդ թվում՝ ընտանիքի հայտնաբերման և կայուն, իրավունքի վրա հիմնված լուծումների մշակման և իրականացման համար, և համապատասխան ձևերով ներգրավեն իրենց խնամակալության մարմինը և/կամ խնամակալներին:

IV. ԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄ

Սկզբունք 1՝ Միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների իրավունքների պաշտպանություն՝ խնամակալության միջոցով

Պետությունները պետք է գործարկեն խնամակալության արդյունավետ համակարգ, որը հաշվի կառնի միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հատուկ կարիքներն ու հանգամանքները՝ նրանց իրավունքները պաշտպանելու և առաջ մղելու և նրանց լավագույն շահերն ապահովելու համար:

- 1.** Խնամակալության համակարգ ստեղծելիս և կիրառելիս պետք է լիովին հաշվի առնվեն երեխաների վերաբերյալ մարդու իրավունքների միջազգային պարտավորությունները:
- 2.** Յուրաքանչյուր առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխա ունի իրավասու մարմինների կողմից տրամադրվող հատուկ պաշտպանություն և օգնություն, ինչպես նաև խնամակա-

լի աջակցություն և օգնություն ստանալու իրավունք:

3. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ խնամակալության միջոցառումները հաշվի առնեն երեխաների լավագույն շահերը և հատուկ հանգամանքները, ներառյալ հատուկ խոցելիության հանգամանքները, որոնցում նրանք հայտնվում են գտնվելով իրենց ծագման երկրների սահմաններից դուրս, ինչպես նաև խոցելիության ցանկացած գործոն, որը պահանջում է լրացուցիչ պաշտպանություն և օգնություն:
4. Պետությունները պետք է ապահովեն խնամակալության համար գործուն ընթացակարգեր՝ մեղմելու այդ երեխաների նկատմամբ խտրականության, նրանց անտեսման, սեռական բռնության, հարկադիր աշխատանքի, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության, առևանգման, մանկական ամուսնության և բռնության այլ ձևերի ենթարկվելու սրված ռիսկերը:
5. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ խնամակալությունը նպաստի երաշխավորելուն, որ այդ երեխաների համար կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումների բացահայտմանն ուղղված ջանքերը ձեռնարկվեն և իրականացվեն առանց ուշացման, ներառյալ ընտանիքի վերամիավորման հնարավորությունը՝ հիմնված երեխայի լավագույն շահերի որոշման վրա:

Սկզբունք 2՝ Խնամակալության ընթացակարգերը և միջոցները

Պետությունները պետք է ընդունեն և գործարկեն համապատասխան իրավական, քաղաքական, կարգավորող և/կամ վարչական ընթացակարգեր՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալությունն ապահովելու համար:

1. Պետությունները պետք է գործարկեն խնամակալության արդյունավետ համակարգ՝ հաշվի առնելով կարիքների զարգացող բնույթը և երեխաների հետ կապված պետության տարբեր պարտավորությունների կազմակերպման եղանակը, մասնավորապես,

այն առումով, թե ինչպես են խնամակալները գործում, համակարգում և համագործակցում այլ ծառայությունների և շահառուների հետ՝ երեխայի իրավունքների իրացման համար:

2. Պետությունները պետք է ընդունեն և գործարկեն խնամակալության համապարփակ իրավական, քաղաքական, կարգավորող և/կամ վարչական ընթացակարգ՝ ներառյալ հետևյալ դրույթները.
 - ա մասնագիտական չափանիշներ, պահանջներ և որակավորումներ.
 - բ խնամակալների ընտրության, ստուգման, հավաքագրման և նշանակման ընթացակարգեր.
 - գ խնամակալների պարտականությունները, իրավունքները և պարտավորությունները, ինչպես նաև օժանդակ միջոցները և խնամակալների ռեգիստրը.
 - դ վերապատրաստման պահանջները.
 - ե ընթացակարգեր՝ ապահովելու, որ երեխաներին տրամադրվի տեղեկատվություն և օգնություն, և որ նրանց տեսակետներն արտահայտվեն, հաշվի առնվեն և պատշաճ կշիռ ունենան համապատասխան ընթացակարգերի բոլոր փուլերում.
 - զ երեխաների համար հասանելի անհատական գանգատի կառուցակարգեր և հարակից ընթացակարգեր.
 - է միջգերատեսչական և բազմամասնագիտական համագործակցության և համակարգման ընթացակարգեր և գործընթացներ ազգային և միջազգային մակարդակներում.
 - ը անհրաժեշտության դեպքում՝ գաղտնիության և տվյալների պաշտպանության պահանջներ.
 - թ խնամակալության մարմնի կողմից խնամակալների մշտադիտարկում, հսկում և վերահսկում.
 - ժ երեխաների խնամակալության միջոցների մշտադիտարկում, այդ թվում՝ անկախ մարմնի կողմից:

3. Խնամակալի նշանակման և փոփոխության, ինչպես նաև խնամակալության դադարեցման հետ կապված հանգամանքներն ու ընթացակարգերը պետք է սահմանվեն օրենքով՝ հաշվի առնելով երեխայի լավելու իրավունքը, երեխայի լավագույն շահերը, կայունության և շարունակականության կարիքը և, անհրաժեշտության դեպքում, ենթակա լինեն դատական վերանայման:
4. Պետությունները պետք է ապահովեն խնամակալության համակարգի մշտադիտարկում կանոնավոր պարբերականությամբ, այդ թվում՝ երեխաների հետ խորհրդակցելու միջոցով:

Սկզբունք 3 Խնամակալների նշանակում՝ առանց անհարկի ուշացման

Պետությունները պետք է ապահովեն, որ առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխայի խնամակալը նշանակվի առանց անհարկի ուշացման՝ հաշվի առնելով անհատական հատկանիշները, որպեսզի երեխային աջակցություն ցուցաբերի մինչև նրա չափահաս դառնալը, և որ 18 տարին լրանալուց հետո անցումային ժամանակաշրջանում, ըստ անհրաժեշտության, հատուկ իրավիճակներում նրան հասանելի լինի խնամքն ու աջակցությունը՝ խնամակալության կամ այլ միջոցով:

1. Յուրաքանչյուր առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխա պետք է ունենա խնամակալ՝ անկախ նրա ներգաղթյալի կարգավիճակից:
2. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ մեկ այլ իրավասու մարմնի (օրինակ՝ դատարանի) որոշման հիման վրա խնամակալը նշանակվի առանց անհարկի ձգձգումների, անմիջապես այն բանից հետո, երբ միգրացիայում գտնվող երեխայի մասին զեկուցվում է կամ նա ճանաչվում է որպես առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխա:
3. Խնամակալի նշանակման հետաձգման հետ կապված բացառիկ դեպքերում, պետությունը պետք է ապահովի, որ որևէ բաց չլինի

միգրացիայում առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխայի իրավունքների հնարավոր իրականացման կամ արդյունավետ պաշտպանության համար:

- 4.** Երբ առկա է անորոշություն, թե արդյոք անձը երեխա է, նույնիսկ տարիքի գնահատման ներպետական ընթացակարգերն իրականացնելուց հետո, պետությունը պետք է ապահովի, որ անձն ունենա խնամակալ կամ իրավասու մարմնի կողմից պահպանվի նրա իրավունքների հարգման երաշխիքը:
- 5.** Միգրացիայում գտնվող առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված յուրաքանչյուր երեխա պետք է լինի տեղեկացված և նրա տեսակետը պետք է հաշվի առնվի խնամակալի նշանակման գործընթացում՝ հաշվի առնելով նրա անհատական հանգամանքները, օրինակ՝ տարիքը, հասունության աստիճանը, զարգացող կարողությունները, համապատասխան թարգմանության և մշակութային միջնորդության անհրաժեշտությունը:
- 6.** Միգրացիայում առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված յուրաքանչյուր երեխա պետք է կարողանա որոշակի հանգամանքներում պահանջել խնամակալի փոփոխություն կամ, եթե որպես խնամակալ նշանակվել է կազմակերպություն, խնամակալի պարտականությունները կատարող անձի փոփոխություն:
- 7.** Խնամակալի նշանակումը պետք է տևի այնքան, մինչև խնամակալությունը փոխանցվի, պատասխանատվությունը ստանձնեն ծնողները կամ երեխան հասնի չափահասության տարիքի:
- 8.** Սկզբունքները և միջոցները, հնարավորության սահմաններում, պետք է կիրառելի լինեն նաև այն երիտասարդների նկատմամբ, ովքեր խնամակալության կամ այլ միջոցներով շարունակական խնամքի և աջակցության կարիք ունեն անցումային ժամանակահատվածում՝ 18 տարին լրանալուց հետո կամ հատուկ իրավիճակներում, ինչպես սահմանված է ընդունող պետության օրենսդրությամբ:

Սկզբունք 4՝ Խնամակալների իրավական պարտավորությունները և խնդիրները

Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն իրավագործելու խնամակալներին՝ տեղեկացնել, օժանդակել, աջակցել և, օրենքով նախատեսված դեպքերում, ներկայացնել միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին՝ նրանց առնչվող գործընթացներում, պաշտպանել նրանց իրավունքները և լավագույն շահերը և կապող օղակ հանդիսանալ երեխայի և նրա համար պատասխանատու մարմինների, գործակալությունների և անհատների միջև: Պետությունները պետք է ապահովեն, որ խնամակալները վայելեն իրենց դերին համապատասխան անկախություն ու անաչառություն:

- 1.** Կիրառվող միջոցները պետք է լիազորեն և արտոնեն խնամակալներին տեղեկացնել, օժանդակել և աջակցել միգրացիայում առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխաներին, և, ըստ անհրաժեշտության և օրենքով նախատեսված դեպքերում, լրացնել նրանց սահմանափակ իրավունակությունը այդ երեխաներին առնչվող գործընթացներում և որոշումներում: Մասնավորապես, խնամակալի դերը պետք է ներառի.
 - ա** ապահովելը, որ երեխաները տեղեկացված լինեն և հասկանան իրենց իրավունքները.
 - բ** երեխաների պաշտպանության իրավասու համակարգին իրազեկելը, երբ երեխաները ենթարկվում են բռնության, դաժան վերաբերմունքի, անտեսման կամ շահագործման, և միջնորդելը և/կամ նպաստելը՝ երեխաներին համապատասխան պաշտպանության և խնամքի տրամադրմանը.
 - գ** երեխաների բարեկեցությունն ու զարգացումն ապահովելը, այդ թվում՝ լսելով երեխային և հաշվի առնելով նրա տեսակետը՝ նպաստելով նրա պատշաճ խնամքի, կեցության, առողջապահության, կրթության և մասնագիտական ուսուցման և ցանկացած այլ համապատասխան մասնագիտական աջակ-

ցության ծառայությունների մատչելիությանը.

- դ անցումային տարիքում երեխաներին ուղղորդելը, այդ թվում՝ կենսունակության անհատականացված ծրագրերի միջոցով.
- ե երեխաներին նախապատրաստելը/ապահովելը, որ երեխաները կարողանան օգտվել և հնարավորություն ունենան մասնակցելու իրենց կարգավիճակին և իրավունքների իրացմանը վերաբերող ընթացակարգերի մշակման և որոշումների կայացման գործընթացներին, այդ թվում՝ իրենց ինքնությանը, տարիքին և կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումներին վերաբերող գործընթացներին, և որ երեխաներին աջակցություն տրամադրվի իրենց առնչվող գործընթացներին մասնակցելու համար.
- զ երեխաների սահմանափակ իրավունակությունն ընդլայնելը.
- է վարչական և դատական վարույթներում ներկայացուցչություն և, անհրաժեշտության դեպքում, իրավախորհրդատու ստանալու հարցում երեխաներին աջակցելը.
- ը անհայտ կորած երեխաների դեպքերի մասին հաղորդելը.
- թ իրավասու մարմինների հետ համագործակցելը՝ ապահովելու երեխայի լավագույն շահը, օրինակ՝ նույնականացման և տարիքի գնահատման և ընտանիքի հայտնաբերման գործընթացներում.
- ժ երեխայի անունից դրամական միջոցներն ու գույքը կառավարելը.
- ի երեխային լրացուցիչ պաշտպանության միջոցներ տրամադրելու հիմքերը գնահատելը, այդ թվում՝ նման միջոցների տևողությունը երկարաձգելը, և այդ կապակցությամբ խնամակալության մարմնին խորհրդատվություն տրամադրելը:

2. Խնամակալը պետք է իրավասու լինի ձեռնարկել երեխայի լավագույն շահերի պաշտպանությանն ուղղված գործողություններ, մասնավորապես՝

- ա** գնահատել երեխայի լավագույն շահերը իրեն առնչվող բոլոր գործողություններում.
- բ** օրենքով նախատեսված դեպքում նախաձեռնել երեխայի համար իրավաբանի/իրավաբանական հարցերով ներկայացուցչի նշանակման գործընթաց՝ երեխային համապատասխան իրավական գործընթացներում ներկայացնելու համար, եթե դա չի մտնում այլ մարմնի պարտականությունների մեջ.
- գ** երեխայի լավագույն շահերը պաշտպանելու ձախողումների դեպքում վիճարկել իշխանությունների գործողությունները:

- 3.** Խնամակալը պետք է աջակցի, մասնավորապես, այն միջոցների մշակմանն ու իրականացմանը, որոնք վերաբերվում են. յուրաքանչյուր երեխայի խոցելիության գնահատմանը, այդ թվում՝ պաշտպանության ռիսկերի և կարիքների կանոնավոր գնահատմանը, լավագույն շահերի գնահատմանը, տարիքի գնահատմանը և խնամակալության ընթացակարգերին: Օրենքով նախատեսված լինելու դեպքում խնամակալը պետք է օժանդակի ընտանիքի հայտնաբերման գործելակարգերին, կորած երեխաների հայտնաբերման, ներգաղթի կամ ապաստանի գործելակարգերին և վարչական կամ դատական վարույթներին:
- 4.** Խնամակալը պատասխանատու է երեխայի համար, և ձեռնարկված միջոցները պետք է նպաստավոր միջավայր ստեղծեն խնամակալի համար՝ երեխայի հետ վստահության հարաբերություններ զարգացնելու համար: Գործող քաղաքականությունն ու ընթացակարգերը պետք է ապահովեն անձնական շփումների և այցելությունների կանոնավորությունը և սահմանեն գաղտնիության ցանկացած կանոն, որը կիրառելի է նրանց միջև հաղորդակցության համար՝ իրենց մանդատի ընթացքում և դրանից հետո: Խնամակալի կողմից երեխային վերաբերող տեղեկատվության ցանկացած բացահայտման համար պետք է պահանջվի երեխայի նախնական համաձայնությունը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ բացահայտումն անհրաժեշտ է՝ ելնելով երեխայի լավագույն շահերից:

5. Խնամակալը պետք է գործի որպես երեխայի և համապատասխան մարմինների, գերատեսչությունների և անհատների միջև կապող օղակ: Ձեռնարկված միջոցները պետք է խնամակալին իրավունք տան համագործակցելու և համակարգելու երեխային վերաբերող հարցերը այլ շահառուների հետ, մասնավորապես՝ խնամողների, երեխայի օրինական ներկայացուցչի (ներկայացուցիչների), կրթության ոլորտի մասնագետների, սոցիալական աշխատողների և սոցիալական ծառայությունների, առողջապահության ոլորտի մասնագետների, ընդունելությունների կենտրոնների տնօրենների, ոստիկանության, իրավապահ և դատական մարմինների, միգրացիոն մարմինների, տուժողների աջակցության ծառայությունների և համայնքային ծառայությունների: Մինևույն ժամանակ գործող միջոցները համապատասխան շահառուներից պետք է պահանջեն՝ տեղեկացնել խնամակալին և երեխային համապատասխան ընթացակարգերի և որոշումների մասին, ինչպես նաև, անհրաժեշտության դեպքում, երեխային վերաբերող հարցերով համագործակցել խնամակալի հետ:
6. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ յուրաքանչյուր խնամակալ օգտվի իր դերին համապատասխան անկախությունից և անկողմնակալությունից, պաշտպանություն ապահովեն անտեղի ազդեցությունից կամ միջամտությունից, և ապահովեն, որ նրանք հաշվետու լինեն: Մասնավորապես, երեխային աջակցելու, օժանդակելու և ներկայացնելու հարցում խնամակալները չպետք է իրականացնեն որևէ այլ պարտականություն, որը կարող է հանգեցնել փաստացի կամ հնարավոր շահերի բախման:

Սկզբունք 5՝ Տեղեկատվություն, արդարադատության և իրավական պաշտպանության միջոցների մատչելիություն, ներառյալ երեխաների համար գանգատների բարենպաստ ընթացակարգեր

Պետությունները պետք է ապահովեն, որ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին տրամադրվի

համապատասխան տեղեկատվություն և խորհրդատվություն և, որ նրանց հասանելի լինի գանգատների անկախ ընթացակարգ և իրավական միջոցներ՝ իրենց իրավունքները արդյունավետորեն իրացնելու կամ իրենց իրավունքների խախտումների դեպքում միջոցներ ձեռնարկելու համար:

- 1.** Պետությունները պետք է ապահովեն, որ երեխաներին տրամադրվի համապատասխան տեղեկատվություն և խորհրդատվություն իրենց իրավունքների և ընթացակարգերի վերաբերյալ՝ ներառյալ այն հարցերի, որոնք առնչվում են իրենց իրավիճակի ըմբռնմանը, խնամակալության միջոցների շրջանակին, խնամակալի և խնամակալության մարմնի դերին և պարտականություններին, գանգատների ներկայացման գործընթացներին և ընթացակարգերին, դատական վարույթի կամ արտադատական այլընտրանքային տարբերակների դիմելու հնարավորությանը և նրանց վրա ազդող որոշումներին կամ վճիռներին:
- 2.** Այդպիսի տեղեկատվությունը և խորհրդատվությունը պետք է տրամադրվի յուրաքանչյուր երեխայի այն լեզվով, որը նա հասկանում է կամ ողջամտորեն ենթադրվում է, որ հասկանում է՝ երեխայի համար դյուրըմբռնելի ձևով, ընդ որում երեխայի՝ տրամադրված տեղեկատվության ըմբռնումը պետք է հաստատվի խնամակալի կողմից: Խնամակալին տեղեկատվության տրամադրումը չպետք է այլընտրանք լինի երեխային տեղեկությունը հաղորդելուն:
- 3.** Պետությունները պետք է ապահովեն գործուն կառուցակարգեր, որոնք թույլ կտան երեխաներին օգտվել խնամակալի, խնամակալության և/կամ խնամակալության մարմնի վերաբերյալ գանգատ ներկայացնելու անկախ և արդյունավետ ընթացակարգից: Նման ընթացակարգերը, ի թիվս այլնի, պետք է լինեն երեխաների համար հեշտ հասանելի, հարմար և թափանցիկ և ուղեկցվեն համապատասխան երաշխիքներով՝ ապահովելու տեղեկատվության գաղտնիության պաշտպանությունը: Գանգատ ներկայացնելը երեխայի համար չպետք է անբարենպաստ հետևանքներ ունենա:

4. Պետությունները պետք է խրախուսեն վեճերի լուծման այլընտրանքային ընթացակարգերի օգտագործումը, ինչպիսին է հաշտարարությունը, եթե դրանք լավագույնս կարող են ծառայել երեխայի լավագույն շահերին, թեև դրանք չպետք է խոչընդոտ լինեն երեխայի՝ արդարադատության մատչելիությանը:
5. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ յուրաքանչյուր երեխայի հասանելի լինի գանգատի հիման վրա կայացված որոշման դեմ իրավասու մարմնի առջև արդյունավետ պաշտպանության միջոց, այն դեպքերում, երբ գանգատների քննության ընթացակարգը ինքնին դատական ընթացակարգ չէ: Իրավասու մարմինը պետք է լինի անկողմնակալ և անկախ՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայում և Նախարարների կոմիտեի՝ 2010թ. երեխաների համար բարենպաստ արդարադատության ուղեցույցներում սահմանված չափանիշներին և երաշխիքներին համապատասխան: Արդյունավետ պաշտպանության միջոցը ենթադրում է, որ երեխային պետք է հասանելի լինի իր շահերի ներկայացուցչություն և, անհրաժեշտության դեպքում, փաստաբան, ինչպես նաև թարգմանություն: Վարույթը պետք է լինի երեխաների նկատմամբ զգայուն և նրանց հասանելի, ընդ որում արդարադատությունը ժամանակին և անվճար ապահովելու համար պետք է կիրառվի հրատապության սկզբունքը: Որոշումը պետք է բացատրվի երեխայի համար դյուրըմբռնելի ձևով հարմարեցված երեխայի տարիքին և հասունությանը:

Սկզբունք 6՝ Ինստիտուցիոնալ միջոցառումներ

Պետությունները պետք է ապահովեն իրավասու մարմնի ձևավորումը, որը պատասխանատու է միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության կառավարման համար՝ հաշվի առնելով անդամ պետություններում խնամակալության համար պարտավորությունների կազմակերպման ձևը:

1. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ իրավասու մարմինը պատասխանատու լինի խնամակալության կառավարման, այսինքն՝ խնամակալների հավաքագրման, ստուգման և վերապատրաստման համար՝ երաշխավորելու, որ երեխաների պաշտպանության համարժեք քաղաքականությունները ներառված են խնամակալության համակարգում, ինչպես նաև խնամակալների վերահսկման համար: Երեխայի շահերի հետ ցանկացած բախում կանխելու համար պետությունները պետք է սահմանեն այդ մարմնի համար համապատասխանության հստակ չափորոշիչներ:
2. Իրավասու մարմինը պետք է պատասխանատու լինի խնամակալների և երեխաների համար համապատասխան ընթացակարգերի և աջակցության միջոցների կամ ծառայությունների սահմանման համար, որոնք ներառում են.
 - ա) նախնական և շարունակական վարչական օժանդակություն, խորհրդատվություն և աջակցության միջոցառումներ կամ ծառայություններ, ինչպես նաև վերապատրաստում և զարգացում, որպեսզի խնամակալները կարողանան համապատասխանել պահանջվող մասնագիտական չափանիշներին, պահպանել դրանք և բարելավել իրենց պարտականությունների հետ կապված գիտելիքներն ու հմտությունները.
 - բ) խնամակալների վարքագծի գործառնական ընթացակարգերի չափանիշների սահմանում.
 - գ) խնամակալների հաղորդակցության, ցանցային հաղորդակցության և ինքնօգնության կառուցակարգեր.
 - դ) խնամակալների համար ներդաշնակեցված ընթացակարգեր և գործընթացներ՝ անհայտ կորած կամ բռնության, չարաշահման, թրաֆիքինգի կամ շահագործման ենթարկված երեխաների դեպքերը զեկուցելու և գրանցելու համար.
 - ե) երեխաների համար հարմարեցված տեղեկատվական նյու-

թեր՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության կամ ընտանիքից անջատված երեխաների համար, որոնք ներառում են, ի թիվս այլևի, տեղեկություններ, որոնք վերաբերվում են խնամակալների գործառույթներին, իրավունքներին և պարտականություններին, խնամակալի մատչելիությանը, հաղորդակցության սկզբունքների գաղտնիությանը, երեխայի իրավունքների վերաբերյալ անհատական բողոքարկման կառուցակարգերին, մատչելի աջակցության և պաշտպանության միջոցներին և ծառայություններ մատուցողներին, այլ շահառուների դերին ու պարտականություններին և ցանկացած վերաբերելի քրեական, վարչական և քաղաքացիական վարույթին:

- 3.** Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ ապահովելու համար, որ խնամակալները պատասխանատու լինեն կառավարելի թվով գործերի համար, որոնք թույլ են տալիս կատարել իրենց պարտականությունները՝ հաշվի առնելով դրանց բարդությունը և երեխայի համար խնամակալի անհատական ուշադրության և համապատասխան անհատականացված աջակցության կանոնավոր հասանելիության անհրաժեշտությունը:
- 4.** Պետությունները պետք է ապահովեն խնամակալների պարտականությունների և գործառույթների իրականացման և իրավասու մարմնի գործառույթների կատարման կանոնավոր մշտադիտարկում, հսկողություն և վերահսկողություն, այդ թվում՝ երեխաների մասնակցությամբ և ապահովելով նրանց հետ հետադարձ կապը:
- 5.** Ձեռնարկված միջոցները պետք է ապահովեն, որ իրավասու մարմինն ունենա երեխայի համար այլ պարտականությունների կատարումից անհրաժեշտ գործառնական անկախություն:
- 6.** Իրավասու մարմինը պետք է պատասխանատու լինի իր խնամքի տակ գտնվող յուրաքանչյուր երեխայի վերաբերյալ անհատական գործի նյութերի պահպանման համար: Համապատասխան թղթապանակում պետք է ներառվեն խնամակալության հետ կապված

տեղեկություններ՝ խնամակալության ողջ ընթացքում:

7. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ հաշվառում վարելու պահանջներն ու միջոցները, անհրաժեշտության դեպքում, Նրանց հնարավորություն տան ապացույցներ տրամադրելու ցանկացած վերաբերելի վարույթի և գանգատարկման գործընթացի վերաբերյալ, և որ այդ գրառումների գաղտնիությունը համապատասխանի տվյալների պաշտպանության միջազգային չափանիշներին:

Սկզբունք 7՝ Ռեսուրսներ, կադրերի հավաքագրում, որակավորում և վերապատրաստում

Պետությունները պետք է համապատասխան ռեսուրսներ հատկացնեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների արդյունավետ խնամակալության ապահովման համար, ներառյալ՝ երաշխավորելով, որ խնամակալները պատշաճ կերպով ստուգված են, հուսալի են և որակավորված և, որ Նրանց աջակցում են իրենց պարտականությունների կատարման ողջ ընթացքում:

1. Պետությունները պետք է կանոնավոր հիմունքներով տվյալներ հավաքեն՝ նպատակ ունենալով պարզել միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության հետ կապված երեխաների թվաքանակը, կարիքները և հատկացված ռեսուրսները, և նախատեսեն խնամակալության միջոցների վերանայման հնարավորություն՝ ապահովելու համար, որ դրանք արձագանքեն փոփոխվող կարիքներին, ներառյալ արտակարգ իրավիճակներում:
2. Պետությունները պետք է ապահովեն, որ խնամակալության մարմնին հատկացվեն կայուն և համարժեք ֆինանսական, մարդկային և տեխնիկական ռեսուրսներ:
3. Պետությունները պետք է սահմանեն գործընթացներ՝ երաշխավորելու, որ խնամակալության իրավասու մարմնի աշխատակազ-

մը պահպանի բարձր մասնագիտական չափանիշներ, ներառյալ՝ գաղտնիության հետ կապված, դրսևորի բարձր բարեվարքություն և ունենա անհրաժեշտ հմտություններ:

4. Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ ապահովելու համար, որ խնամակալներն ունենան անհրաժեշտ որակավորում և համապատասխան փորձառություն՝ կապված երեխաների զարգացման, երեխայի իրավունքների, երեխաների բարեկեցության և պաշտպանության համակարգի և հասանելի ծառայությունների հետ՝ հաշվի առնելու նրանց վստահված երեխաների հատուկ և մշակութային կարիքները:
5. Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ ապահովելու համար, որ խնամակալներին և խնամակալության մարմնին տրամադրվի համապատասխան աջակցություն՝ իրենց գործառույթներն արդյունավետ իրականացնելու համար, որը պետք է ներառի նախնական և շարունակական կրթություն և վերապատրաստում:

Սկզբունք 8՝ Համագործակցություն և համակարգում ներպետական մակարդակում

Պետությունները, իրենց ներքին համակարգերին համապատասխան, պետք է ստեղծեն ընթացակարգեր և ձեռնարկեն միջոցներ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների նկատմամբ պատասխանատվություն կրող մարդկանց և խնամակալի և/կամ խնամակալության մարմնի միջև արդյունավետ համագործակցություն և համակարգում ապահովելու համար:

1. Պետությունները պետք է սահմանեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հետ կապված խնամակալի և խնամակալության մարմնի դերերը, խնդիրներն ու պարտականություններն այլ իրավասու մարմինների և շահառուների հետ հարաբերություններում՝ ինչպիսիք են, մասնավորապես, այլ ազգային և տեղական իշխանությունները, սոցիա-

լական ծառայությունները, երիտասարդական ծառայությունները և կազմակերպությունները՝ հաշվետվողականության և թափանցիկության ապահովման համար:

- 2.** Պետությունները պետք է ստեղծեն գործառնական համակարգման կառուցակարգ, որը կներառի խնամակալության մարմինը, որպեսզի սահմանված քաղաքականությունն ապահովի միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների շարունակական բարեկեցությունը, նրանց լավագույն շահերը և, որ կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումների որոնումն ու իրականացումը բոլոր համապատասխան հարցերում արժանանա նրանց առաջնային ուշադրության, և որ համապատասխան մասնագետները համագործակցեն և համակարգեն իրենց գործողությունները:
- 3.** Խնամակալների, խնամակալության մարմնի և բոլոր այլ շահառուների միջև կանոնավոր հիմունքներով համագործակցությունն ու համակարգումը բարելավելու համար պետությունները պետք է մշակեն կանխագրեր, համաձայնագրեր, ստանդարտ գործառնական ընթացակարգեր և ուղղորդման կառուցակարգեր՝ պաշտպանելու միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաներին՝ նույնականացման պահից մինչև կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումների իրականացումը, ներառյալ՝ առանձին դեպքերի կառավարման պարագայում:
- 4.** Պետությունները պետք է ապահովեն, որ ուղղորդման կառուցակարգերն անդրադառնան խնամակալի և խնամակալության մարմնի դերին՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխայի անհետացման դեպքում և այն իրավիճակներում, երբ երեխան բռնության, դաժան վերաբերմունքի, թրաֆիքինգի կամ շահագործման զոհ է կամ կանգնած է նման վտանգի առաջ:
- 5.** Պետք է ստեղծվեն համագործակցության և համակարգման գործընթացներ և ուղիներ՝ ապահովելու համար, որ պահպանվի

գաղտնիությունը, այդ թվում՝ երեխայի հետ և երեխայի, խնամակալի և այլ շահագրգիռ կողմերի միջև տեղեկատվության փոխանակման առնչությամբ՝ որպես առաջնային խնդիր դիտելով երեխայի լավագույն շահերը և հաշվի առնելով տվյալների պաշտպանության միջազգային չափանիշները:

6. Պետությունները պետք է դյուրացնեն խնամակալների և այլ շահագրգիռ կողմերի միջև արդյունավետ համագործակցությունը և համակարգումը՝ պարբերաբար տրամադրելով բազմազերատեսչական և բազմամասնագիտական վերապատրաստում և գործիքներ:
7. Պետությունները պետք է ապահովեն համագործակցության և համակարգման մշտադիտարկում և շարունակական գնահատում՝ համապատասխան շահառուների մասնակցությամբ:

Սկզբունք 9՝ Միջազգային համագործակցություն

Պետությունները պետք է արագ, կառուցողական և արդյունավետ կերպով ապահովեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հարցերով միջազգային համագործակցության ամենալայն շրջանակը, այդ թվում՝ ընտանիքի հայտնաբերման և կայուն, իրավունքի վրա հիմնված լուծումների մշակման և իրականացման համար, և պատշաճ ձևով ներգրավեն իրենց խնամակալության մարմինը և/կամ խնամակալներին:

1. Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ հավուր պատշաճի սահմանելու խնամակալի և խնամակալության մարմնի դերն ու պարտականությունները միջազգային համագործակցության համատեքստում, այդ թվում՝ ընտանիքի հայտնաբերման և ընտանեկան հանգամանքների գնահատման, խնամքի և խնամակալության պարտականությունների փոխանցման, կայուն, իրավունքների վրա հիմնված լուծումների հաստատման, երեխաների թրաֆիքինգի կանխարգելման, երեխաների անհետացման կանխարգել-

ման և անհայտ կորած երեխաների հայտնաբերման նպատակով:

- 2.** Պետությունները պետք է իրավական հիմք ունենան միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների հետ կապված հարցերում միջազգային համագործակցություն ասպահովելու համար՝ ինչպես իրենց նախաձեռնությամբ, այնպես էլ արձագանքելով հարցմանը:
- 3.** Պետությունները պետք է ունենան հստակ ուղիներ կամ կառուցակարգեր՝ միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների վերաբերյալ տեղեկատվության կամ այլ տեսակի աջակցության հարցումների փոխանցման և կատարման համար, ինչպես նաև հստակ և արդյունավետ գործընթացներ՝ առաջնահերթությունների և հարցումների ժամանակին կատարման, ինչպես նաև գաղտնիության և տվյալների պաշտպանության պարտավորություններին համապատասխան ուղարկված և ստացված տեղեկատվության պահպանման համար՝ լիովին հաշվի առնելով երեխայի լավագույն շահերը և, անհրաժեշտության դեպքում, ներգրավելով խնամակալին և/կամ դատարանին և/կամ խնամակալության մարմնին:
- 4.** Երեխայի իրավունքները, երեխայի բարեկեցությունը և նրա լավագույն շահերն ասպահովելու համար այն դեպքերում, երբ նրանց իրավիճակը մտահոգում է մեկից ավելի պետությունների, կամ երբ երեխան տեղափոխվում է մեկ այլ պետություն, պետությունները պետք է համագործակցեն ամենարդյունավետ միջոցներով, ներառյալ՝ բանակցություններ վարելով կամ, ասպահովելով խնամակալների և խնամակալության հաստատությունների ժամանակին համագործակցությունը օտարերկրյա գործընկերների հետ:
- 5.** Պետությունները պետք է համագործակցեն և խթանեն միգրացիայում առանց ուղեկցության և ընտանիքից անջատված երեխաների խնամակալության հետ կապված գիտելիքների, փորձի և լավ գործելակերպի կանոնավոր փոխանակումը:

